

Дотепна принцеса

Ви самі складаєте прекрасні повісті; ваш стиль такий плавний і чистий, у віршах стільки приємності та природності, що це пробудило в мене сильне бажання написати вам оповідку, хоч я й не знаю, чи заслужить вона вашого схвалення. Я вдаму з себе шляхетного громадянина. — Не хочу розповідати ні віршами, ні прозою, — не стану викопувати гучних слів; одним словом, хочу написати повість без жодних прикрас і шукаю лише повчання.

Моя повість містить досить прикладів для того, а тому я сподіваюся, що вона буде вам до вподоби. Вона ґрунтується на двох прислів'ях замість одного; нині така звичка, і я із задоволенням пристосовуюсь до нравів теперішнього століття. Ви побачите, що наші предки хотіли висловити цим прислів'ям: лінощі є матір'ю пороків; вам, без сумніву, сподобається також інший спосіб їхнього доказу, який змушує завжди бути обережним, або, говорячи їхньою мовою: що недовірливість є матір'ю безпеки.

Під час хрестових походів один король якоїсь європейської держави ухвалив рішення вирушити до Палестини й воювати проти невірних, але перш ніж розпочати цю далеку путь, він так добре впорядкував справи своєї держави й доручив правління такому вмілому міністрові, що з цього боку був цілком спокійний. Та його надзвичайно турбували сімейні справи: королева, його дружина, кілька часу тому померла, залишивши після себе трьох дочок, які всі вже були нареченими. У моїх літописах не згадуються їхні імена; знаю лише, що в ті щасливі часи народ просто давав імена знатним особам, відповідно до їхніх добрих чи поганих властивостей, тому й назвали старшу Ноншалантою, або Безтурботною, другу Бабільярдою, або Базікою, а третю Фінетою, або Кмітливою; ці імена цілковито відповідали нравам і властивостям трьох сестер.

Рідко можна знайти таку безтурботну дівчину, якою була Ноншаланта. Щодня вона прокидалася не раніше як о першій годині пополудні; їй вели до церкви в нічному халаті, голова була не причісана, сукня не застебнута, поясок відірваний, а капці дуже часто вдягала різні; протягом дня вона виправляла цей безлад, але ніколи не знімала з ніг капців, кажучи, що черевики жахливо тиснуть їй ноги. Пообідавши, сідала вона до туалетного столика й просиджувала аж до самого вечора; решту часу проводила в грі, а потому сідала вечеряти. Лягаючи спати, їй потрібно було стільки ж часу на роздягання, скільки й на одягання, і через те вона завжди засинала на світанку.

Бабільярда вела цілком протилежний спосіб життя. Ця принцеса була жвава, спритна й витрачала мало часу на вбрання; але вона мала таку сильну охоту говорити, що від самого ранку й до найпізнішої ночі рот у неї не закривався. Вона знала про все, що діялося при дворі: ніжні зв'язки, залицяння не лише знатних людей, які служили при дворі, а навіть лакіїв, кухарів, істопників і всіх робочих людей. Вона достеменно знала, скільки подарували покоївці такої-то графині й скільки вкрав дворецький такого-то маркіза. Усі ці звістки їй розповідала її годувальниця й швачка, яких вона слухала з більшим задоволенням, ніж промову будь-якого посла. Такими чудовими історіями вона без упину розповідала всім, починаючи від короля, свого батька, аж до останнього лакея, і таким чином була змушена разів зо сто на день переказувати кожна з них.

Ця балачка спричинила дуже погані наслідки, попри високе походження принцеси; таке дружнє спілкування додало сміливості деяким придворним кавалерам розсипати перед нею любовні зізнання. Бабільярда охоче слухала їхні пристрасні вислови власне для того, щоб мати задоволення відповідати; за будь-яку ціну, але їй неодмінно треба було від ранку до вечора слухати або говорити; у Бабільярди, так само як і в Ноншаланти, ніколи не було звички ні думати, ні міркувати, ні читати, а тим паче займатися жіночими рукоділлями; одним словом, ці дві сестриці, ведучи завжди марне життя й досягнувши майже повноліття, не мали жодних знань.

Молодша сестра їхня Фінета була цілком іншого характеру: вона докладала усіх можливих зусиль, щоб освітити свій розум, співати, грати на багатьох інструментах; з дивовижною майстерністю опанувала всіма рукоділлями, належними жіночій статі; встановила порядок у палаці й не допускала придворних обкрадати свого батька, бо в той час це було у звичаї.

Та її обдарування не обмежувалися лише цим: вона була надзвичайно розсудлива й мала таке чудове присутність духу, що миттєво знаходила засоби вийти з найскрутнішої справи. Ця молода принцеса завдяки своїй великій проникливості відкрила небезпечну сітку, яку розставив посол одного сусіднього государя королеві, її батькові, у трактаті, який той уже готовий був підписати. Маючи намір покарати віроломство посланника та його государя, король за порадою дочки змінив статтю в трактаті й таким чином обманув натомість самого обманщика. Фінета відкрила ще підступний вчинок одного міністра, який хотів обдурити короля; подавши благорозумну пораду своєму батькові, принцеса зробила так, що невірність цієї людини обернулася проти нього самого; вона й у багатьох інших випадках виявляла свою проникливість і гостроту розуму, через що народ і прозвав її Фінетою. Король, люблячи її

більше за старших сестер, настільки був упевнений у її благорозумності, що, якби не мав інших дочок, то без жодного сумніву вирушив би в належну путь: але на лихо він настільки ж не був упевнений у поведінці своїх старших дочок, наскільки покладався на Фінету. Таким чином, бажаючи позбавити себе смутку щодо поведінки дочок, він ухвалив такі заходи.

Прекрасна графине! Ви, без сумніву, чули не одну сотню разів про чудодійну могутність чарівниць. Король був у найтіснішій дружбі з однією з цих умілих жінок. Прийшовши до неї, він пояснив, як сильно турбує його доля двох старших дочок. Не тому, сказав король, щоб вони коли-небудь зробили щось супроти свого обов'язку, але вони такі дурні, такі необережні й безтурботні, що я побоююся, аби під час моєї відсутності вони задля забави або через лінощі не надумали зайнятися чимось непристойним; що ж до Фінети, то хоч я й упевнений у її чесноті, проте, щоб жодній з моїх дочок не надати переваги, я маю намір вчинити так само з нею, як і зі старшими її сестрами: тому й прошу тебе, добра моя приятелько, зробити для них три скляні веретена, які мали б таку властивість, що якщо котрась з моїх дочок учинить щось супроти пристойності, то належне їй веретено розіб'ється на дрібні уламки.

Оскільки ця чарівниця була з найуміліших, то негайно виконала бажання короля й зробила три чарівні веретена, оздоблені найпрекраснішим чином; але його величність не був задоволений цією обережністю. Відвівши принцес до високої вежі, збудованої в віддаленому від столиці й глухому місці, він сказав їм: я наказую вам жити в цій вежі аж до дня мого повернення й саме забороняю приймати до себе жодної людини. Відіславши всіх слуг і служниць їхніх, він дав кожній з них чарівне веретено, пояснивши його властивість; потім, попрощавшись з принцесами, замкнув двері вежі й, взявши собі ключі, вирушив у путь.

Може, хто подумає, що принцеси, замкнені без слуг, були під загрозою померти з голоду? Зовсім ні. До одного з вікон у вежі заздалегідь приладнано було блок з мотузкою, до якої принцеси, прив'язавши кошик, щодня опускали вниз; у цей кошик клали різні для них страви й питво, і коли вони підіймали його, то негайно відв'язували мотузку.

Ноншаланта й Бабільярда приходили у відчай від цього усамітненого життя; вони нудьгували до такої міри, що неможливо пояснити; але що ж робити? Треба й терпіти, до того ж нестерпні чарівні веретена так їх лякали, що принцеси безупинно боялися, аби не тільки від якогось непристойного вчинку, але навіть від лихого помислу не розбилися.

Що ж до Фінети, то вона зовсім не нудьгувала. Шиття, музика, читання доставляли їй безперервно нові задоволення, а понад

того за наказом міністра, правителя держави, щодня клали в кошик листи, що містили як внутрішні події королівства, так і закордонні звістки; король дозволив це перед від'їздом, і міністр, бажаючи заслужити прихильність принцес, у всій точності виконував його повеління; Фінета, так би мовити, з жадібністю читала ці звістки; що ж до працюючих її сестриць, то вони вважали недостойним займатися читанням цих клаптиків, кажучи, що нудно обтяжувати себе такими дрібницями і що міністр набагато краще зробив би, якби прислав їм карти для розваги.

Таким чином, проводячи сумне життя, вони нарікали на долю, і я думаю, не раз повторювали прислів'я: не родись багатим, родись щасливим; вони безперервно сиділи під вікнами, щоб подивитися, принаймні, що діється в полі. Одного разу, коли Фінета була зайнята у своїй кімнаті роботою, її сестри, сидячи біля вікна, побачили внизу біля вежі бідну жінку в лахмітті, яка жалісним голосом благала їхньої допомоги; стиснувши руки і зі сльозами на очах, просила вона в них дозволу увійти у вежу, запевняючи, що вона нещасна чужинка, знає багато ремесел і служитиме їм з великою старанністю.

Спочатку принцеси згадали про наказ свого батька нікого не впускати у вежу, але принцесі Ноншаланті так набридло служити самій собі, а язик Бабільярди так мучився, що ні з ким іншим, окрім сестер, було говорити, що вони, нітрохи не вагаючись, вирішили прийняти цю бідну жінку: Ноншаланта тому, що буде кому її одягати, а Бабільярда в тій надії, що додасться зайва людина, з якою вона безперервно може говорити.

Невже ти думаєш, сказала Бабільярда сестрі, що наказ короля, нашого батька, поширюється і на цю нещасну жінку? Я думаю, що ми можемо прийняти її без будь-якої для нас небезпеки. — Роби, що хочеш, сестрице, відповіла Ноншаланта; Бабільярда, очікуючи лише її згоди, негайно спустила кошик. Бідна жінка сіла в нього, і принцеси за допомогою блока легенько її втягли.

Як тільки ця жінка вилізла з кошика, жахлива брудність її одягу викликала сильну огиду в принцес; вони хотіли дати їй інший одяг, але жебрачка сказала, що перевдягнеться завтра, а тепер візьметься за службу. Як тільки вона перестала говорити, Фінета прийшла зі своєї кімнати і з подивом побачила незнайому жінку, що розмовляла з сестрами. Вони розповіли їй, яким чином втягли цю жінку, і Фінета, бачачи, що справу вже зроблено, приховала своє незадоволення. Після того нова служниця оббігла всі кімнати під виглядом послуги, але власне для того, щоб дізнатися їхнє розташування.

Я думаю, що читач уже здогадується, що в бідній жінці крилося щось недаремне.

Але щоб більше не залишати вас у незнанні, скажу одним словом, що ця істота, вкрита лахміттям, була ні хто інший, як син могутнього монарха, сусіда короля, батька принцес. Молодий цей принц, будучи хитрішою людиною свого часу, цілковито керував своїм батьком; щоправда, йому й не потрібно було вдаватися до хитрощів, бо король, його батько, був такої тихої і лагідної вдачі, що його прозвали Мулт Лагідний; що ж до принца, то через його хитрість і підступність усі називали його Ріш-Котель, або Багатий Підступністю; у нього був ще молодший брат, який настільки ж був добрий і чесний, наскільки Ріш-Котель хитрий і злобний. Попри все, незважаючи на відмінність у характерах, вони так любили одне одного і жили в такій злагоді, що всі цьому надзвичайно дивувалися. Окрім чудових якостей душі, молодший принц володів досконалою красою; принадність обличчя і струнка постава заслужили йому від усіх ім'я Бельавуар, або Красень; треба ще сказати, що розставлені сітки батькові Фінети посланником сусіднього короля, як я раніше згадував, які вона так уміло змогла обернути йому на шкоду, були ніщо інше, як задуми Ріш-Котеля. Бачачи невдачу у своїх намірах, він зненавидів батьків принцес, а до них відчув ще більшу ненависть; дізнавшись же про заходи, вжиті ним щодо дочок, узяв гидкий намір звернути в ніщо обережність підозрілого батька. Знайшовши привід для подорожі, Ріш-Котель отримав дозвіл короля, свого батька, і вжив уже відомі нам засоби, щоб увійти у вежу.

Оглянувши розташування вежі, Ріш-Котель помітив, що принцеси легко можуть покликати на допомогу мимохідців, тому й визнав за благо залишитися до вечора у своєму жебрацькому одязі, бо вдень вони, помітивши його хитрість, могли б покликати людей і покарати його за зухвалість, і саме тому він відмовився перевдягнутися; ввечері ж, коли сестри сіли вечеряти, Ріш-Котель скинув лахміття, що вкривали його, і залишився в багатому лицарському вбранні, прикрашеному різними коштовними камінням. Бідні принцеси, побачивши це, прийшли в таке здивування, що тієї ж миті вискочили з-за столу і кинулися тікати; Фінета і Бабільярда, будучи спритнішими, негайно добігли до своїх кімнат, а Ноншаланту, яка ледве пересувала ноги, принц негайно наздогнав.

Кинувшись до її ніг і відкривши своє звання, Ріш-Котель сказав, що слава про її красу і побачений ним портрет принцеси примусили його залишити двір батька і, зустрівшись із нею, пояснити свою пристрасну любов. Ноншаланта спочатку так злякалася, що не могла ні слова відповісти принцу, який усе ще стояв на колінах, наспівуючи ніжні слова і наговоривши близько тисячі клятв

у вірній відданості; він із жаром благав, щоб вона з цієї самої хвилини вважала його своїм чоловіком. Принцеса, будучи від природи м'якосердною і довірливою, не подумавши добре, сказала Ріш-Котелю, що вірить його клятвам і приймає пропозицію. Шлюб того ж часу без зайвих церемоній було укладено, і чарівне веретено розлетілося в уламки.

Тим часом Бабільярда і Фінета перебували в страшному занепокоєнні. Прибігши кожна до своєї кімнати, вони замкнулися. Кімнати їхні були досить далеко одна від одної, і тому жодна з них, абсолютно не знаючи про долю інших, усю ніч не заплющувала очей. Наступного дня підступний принц привів Ноншаланту в нижню залу, що знаходилася в кінці саду. Там принцеса сказала Ріш-Котелю, що надзвичайно турбується про долю своїх сестер, хоча внутрішньо боялася показатися їм на очі, остерігаючись докорів за здійснення шлюбу. Принц відповів, що їй нема чого турбуватися, і запевнив, що сестри схвалять цей шлюб. Поговоривши ще кілька хвилин, він вийшов, замкнув Ноншаланту так, що вона того не помітила, і пішов шукати кімнат інших сестер. Деякий час він ходив без успіху у своєму намірі і не міг дізнатися, в яких кімнатах вони замкнулися; але оскільки страх анітрохи не знищив у Бабільярди охоти говорити, то вона, сидячи у своїй кімнаті, розмовляла сама із собою. Принц, почувши голос, підійшов до дверей і побачив її крізь замкову щілину; Ріш-Котель постукав у двері і почав наспівувати їй те саме, що говорив її сестрі; що власне для того, щоб запропонувати їй свою руку і серце, він наважився увійти у вежу, звеличував до небес її красу і розум. Бабільярда, будучи цілковито впевненою, що володіла всіма достоїнствами, які описав принц, принялася лепетати і цілих пів години говорила без упину, попри те, що майже цілу добу нічого не їла, бо в її кімнаті не було ні шматка хліба. Будучи надзвичайно ледачою, вона ні про що так не думала, як про балачки, а якщо траплялася їй у чомусь потреба, то просила в Фінети. Ця люб'язна принцеса була настільки ж працьовита і обачлива, наскільки її сестри були ледачі і безтурботні; її кімната завжди рясніла стравами, пирогами і варенням різних сортів, які вона готувала сама; Бабільярда ж, як я вже згадував, не маючи у своїй кімнаті ні шматка хліба і відчуваючи сильний голод, до того ж чуючи найніжніші запевнення принца, відчинила двері спокуснику, який також уміло, як і раніше, зіграв перед нею заздалегідь вивчену роль.

Потім обоє вийшли з кімнати, вони пішли в комору, де в них завжди стояли наготові харчові припаси, бо доставленого в кошику їжі для них було багато.

Бабільярда спочатку стала турбуватися про сестер, але їй раптом спало на думку, не знаю чому, що вони, певно, обидві зачинилися в кімнаті Фінети, де ні в чому не було браку; Ріш-Котель, уживши всіх сил, щоб утвердити її в такій

думці, сказав, що ввечері піде до принцес; але Бабільярда безперестанку повторювала, що треба негайно після обіду йти до них.

Потім Ріш-Котель і принцеса сіли й поїли; по закінченні столу принц попросив Бабільярду показати йому найкращі покої в башті; він подав їй руку, і принцеса провела його в вітальню; прийшовши туди, він знову почав пояснюватися їй у коханні, доводячи красномовним чином, що вона отримає великі вигоди від такого шлюбу; він сказав їй ще так само, як і Ноншаланті, що вона повинна стати його дружиною раніше, ніж побачиться з сестрами, говорячи причиною, що вони можуть їй у тому перешкодити. А оскільки я, продовжував принц, син могутнішого государя, то старша ваша сестра казатиме, що личить їй раніше вийти заміж, ніж вам, і певно не погодиться на наш шлюб, якого я так нетерпляче бажаю. Бабільярда, будучи ошукана лестливими для себе висловами хитрого Ріш-Котеля, вирішила стати його дружиною, не подумавши гаразд ні про необережність свого вчинку, ні про чарівне веретено, яке тієї ж миті розсипалося на дрібні уламки.

Бабільярда вже ввечері повернулася з принцом до своєї кімнати, і перший предмет, який вразив її очі, було зруйноване веретено; вона прийшла в таке остовпіння, що принц кілька разів змушений був запитувати її про причину такого здивування; трохи оправившись від жаху, вона тієї ж хвилини розповіла Ріш-Котелю про властивість чарівного веретена, і підступний принц відчув злобну насолоду, дізнавшись, що батько принцес цілком упевниться в поганій поведінці дочок.

Тієї ж хвилини в Бабільярди з'явилося бажання шукати сестер; вона не дарма тепер побоювалася, що вони не схвалять її вчинку; але принц сам викликався піти до них, запевняючи, що вживе всіх засобів, щоб отримати їхню згоду на шлюб.

Таке запевнення дещо заспокоїло Бабільярду, а оскільки вона не спала цілу добу, то незабаром заснула; Ріш-Котель, маючи намір вчинити з цією принцесою так само, як і з Ноншалантою, тихенько вийшов з кімнати й зачинив двері.

Хіба ж ні, люба графине, що цей Ріш-Котель був великий лиходій, а принцеси — слабкі й необережні дівиці. Я так розгніваний на них, що коли б це було в моїй волі, то суворо б покарав їх; знаю, що й ви також сердитеся, але будьте спокійні; ніхто не залишиться без кари.

Тріумф було надано розумній і рішучій Фінеті.

Коли віроломний Ріш-Котель зачинив Бабільярду, то пішов по всіх кімнатах і, бачачи, що всі вони відчинені, зробив висновок, що в тій, яка була зачинена зсередини, ховалася Фінета; тому, приготувавши хитро сплетену промову, постукав у двері й почав говорити їй те саме, що й її сестрам: але ця принцеса, будучи обережнішою за них, довго слухала, нічого не відповідаючи. Нарешті, бачачи, що Ріш-Котель напевно знав, що вона зачинилася в цій кімнаті, Фінета стала говорити: якщо справді правда, що ви пристрасно мене любите, як кажете, то прошу вас чемно вийти в сад, де я можу говорити з вами з вікна. Ріш-Котель не прийняв цієї пропозиції; а оскільки принцеса також не хотіла відчиняти дверей, то він, розсердившись, притяг велике поліно і, відбивши ним двері, увійшов у кімнату. Він зустрів Фінету, озброєну великим молотком, який випадково залишився в гардеробі принцеси біля її кімнати; від сильного сум'яття щоби принцеси вкрилися рум'янцем, і хоча очі її виявляли найбільший гнів, але вона здалася Ріш-Котелю в тисячу разів прекраснішою. Він хотів кинутися до її ніг, але вона, відступивши, з гордістю сказала: «Якщо ви підійдете до мене, то я цим молотком розтрощу вам голову». — «Як, чарівна принцесо!» — вигукнув Ріш-Котель, прикриваючи лагідним голосом свою лють: «Невже справжня любов заслуговує такої жахливої ненависті?» — і потім знову почав пояснювати, однак стоячи на відстані, сильну пристрасть, яку внушила йому поширена всюди слава про її вроду й незвичайний розум; він додав, що єдино для того тільки й перевдягнувся, щоб мати щастя з повагою запропонувати їй свою руку й серце, що вона повинна приписати найсильнішій його любові те, що він насмілювався зламати двері. Наприкінці ж старався запевнити Фінету, так само як і її сестер, що в тому полягає як його, так і її користь, щоб вона якомога швидше визнала його своїм чоловіком; після того він запитав принцесу, де її сестри, стверджуючи, що не бачив жодної. Та мені й не було ніякої потреби шукати їх, ваша високосте, сказав він; займаючись єдино вами, я ні про що більше не міг думати. — Дотепна принцеса, удавано пом'якшившись, сказала: добре, принце, підіть, приведіть сюди моїх сестер, і ми поговоримо разом, подивимося, чи можна буде прийняти вашу пропозицію. — Ах, ні, відповів Ріш-Котель, я ніяк на це не зважусь, будучи наперед упевнений, що ваші сестриці ніколи не погодяться на наш шлюб. Я знаю, що за правом свого первородства вони стануть противитися цьому. Фінета, хоч і раніше не довіряла віроломному принцу, але останні слова його подвоїли її підозру; вона тремтіла за долю своїх сестер і, не сумніваючись у їхньому нещасті, вирішила помститися за них, а з тим разом позбутися подібного лиха. Отже, сказала вона Ріш-Котелю, я згодна вийти за вас; але як мені відомо, що шлюби, укладені ввечері, не завжди бувають щасливими, то прошу вас відкласти шлюбний обряд до завтрашнього ранку; запевняю вас, що ні слова не скажу про це моїм сестрицям; для вас я

приготую в окремій кімнаті добре ліжко, навіть даю чесне слово до завтрашнього ранку не виходити зі своєї спальні. Ріш-Котель, який від природи був дещо боягузливий, бачачи, що Фінета не випускала з рук молотка, повертаючи ним, наче віялом, — Ріш-Котель, кажу я, — погодився виконати бажання принцеси й удалився, щоб дати їй трохи часу на роздуми; ледве він вийшов, як Фінета тієї ж хвилини постелила ліжко над отвором нужника, що знаходився в сусідній кімнаті, яка була така ж чиста, як і інші. У цей отвір зливалася всяка нечистота; а оскільки воно було досить велике, то Фінета, поклавши на нього кілька тоненьких паличок хрест-навхрест, поклала перину й подушки, накрываючи чистою простирадлом і негайно удалилася до своєї кімнати. За хвилину прийшов Ріш-Котель, і принцеса, все тримаючи в руках молоток, провела його в ту кімнату, а потім пішла до себе. Ріш-Котель, не спавши цілу добу, кинувся в повному одязі на ліжко, але ледве він ліг, як раптом тоненькі палички під периною зламалися, і він провалився в отвір; не зумівши втриматися, полетів головою вниз і так сильно вдарився, що весь розбився. Падіння принца відбулося з великим гуркотом, до того ж ця кімната була недалеко від Фінетиної; вона одразу здогадалася, що її хитрість мала бажаний успіх. Неможливо описати тієї насолоди, яку відчувала вона, чуючи, як він порпався в нечистотах. Ріш-Котель заслужив цю кару, і принцеса мала причину радіти. Після того першим її старанням було відшукати сестер; Бабільярду її знайти було не важко; Ріш-Котель, зачинивши її, залишив ключ у дверях; а оскільки Фінета поспішно увійшла в її кімнату, то вона одразу прокинулася. Побачивши сестру, Бабільярда прийшла в сум'яття; Фінета розповіла їй, яким чином позбулася обманщика, що прийшов з наміром її збездістувати. Ця звістка, наче грім, поразила Бабільярду; попри свою балакучість, вона спочатку замовчала про свій шлюб з Ріш-Котелем і, приховавши горе в глибині душі, пішла з Фінетою шукати Ноншаланту; вони пробігли всі кімнати і ніде її не знаходили; нарешті, Фінеті спало на думку подивитися, чи немає її в садовій кімнаті. Вони й справді знайшли її там напівмертвою від слабкості й відчаю, бо Ноншаланта протягом усього того дня нічого не їла. Принцеси, надавши все необхідне, почали докладно розповідати, що сталося з кожною з них. Це взаємне пояснення повергло їх усіх у глибоку скорботу. Посумувавши про своє нещастя, вони пішли

відпочивати.

Тепер звернімося до Ріш-Котеля, який як тієї ночі, так і наступного дня провів дуже неприємно. Він упав у таку яму, в яку ніколи не проникало денне світло, і тому він ще не міг бачити всієї її гидоти. Однак же Ріш-Котель знайшов звідти вихід у проток, яким стікала нечистота в річку, що перебувала на досить далекій відстані від вежі; помітивши рибалок на човнах, він почав кричати,

просячи їхньої допомоги; ті, бачачи його в такому жалюгідному становищі, витягли його.

Він звелів відвести себе до палацу короля, свого батька, щоб там залікувати свої рани. Трапля з ним нещастя породило в ньому таку сильну ненависть до Фінети, що він менше думав про зцілення, ніж про помсту.

Тим часом наша винахідлива принцеса вела життя надзвичайно сумне. Слава була для неї в тисячу разів дорожча за життя, і ганебна поведінка сестер доводила її навіть до розпачу; понад те слабкість здоров'я Ноншаланти і Бабільярди, що постала як наслідок шлюбу, ще більше засмутила Фінету. Ріш-Котель, який завжди був найбільшим ошуканцем, скликав на поміч увесь свій розум для помсти. Ні падіння в нужне місце, ні рани на голові й на всьому тілі, ніщо для нього не було настільки боляче, як те, що жінка перехитрила його; знаючи, що наслідком подвійного шлюбу його будуть примхи принцес, він звелів розставити під вікнами їхньої вежі дерева з найпрекраснішими плодами у великих діжках. Ноншаланта і Бабільярда, сидячи часто біля вікна, невдовзі побачили ці плоди; їм так сильно захотілося поїсти їх, що вони стали невпинно просити Фінету спуститися в кошику й назбирати плодів, бо жодна з них через хворобу не могла цього зробити. Доброта любленої принцеси сягала такої міри, що вона охоче погодилася виконати бажання сестер. Спустившись у кошику, назбирала плодів, принесла, і принцеси з'їли їх із величезною насолодою.

Наступного дня з'явилися плоди іншого роду; повторне прохання принцес; повторне поблажливість Фінети. Але ледве вона спустилася, як раптом сховані слуги Ріш-Котеля, які першого разу не встигли спіймати принцесу, схопили її й повели до Ріш-Котеля на очах у сестер, які від жаху рвали на собі волосся.

Підлі виконавці гидких наказів віроломного принца привезли Фінету до одного заміського будинку, де жив Ріш-Котель для кращого поправлення здоров'я. Побачивши принцесу, він не міг приховати свого гніву, наговорив їй безліч неприємностей, на які вона відповіла з такою шляхетною твердістю і величчю душі, якої можна було очікувати від подібної їй героїні. Протримавши Фінету кілька днів полонянкою, Ріш-Котель звелів відвести її на вершину найвищої гори, куди за кілька хвилин і сам приїхав. Тут він оголосив, що вона має померти в помсту за заподіяну образу. Потім віроломний принц показав Фінеті діжку, всередині якої до боків були прикріплені бритви, ножі, а навколо вбито цвяхи; сказав, що в покарання за насмішку він посадить її в цю діжку і скотить з гори. Хоча Фінета не була римлянкою, однак же вона не злякалася приготованої страти так само, як колись Регул, який опинився в таких самих скрутних обставинах. Юна принцеса зберегла всю твердість душі й не

втратила присутності духу. Ріш-Котель замість того, щоб дивуватися її героїчній незляканості, прийшов у ще більше скаженіння і прагнув швидше побачити її смерть. З таким наміром, бажаючи власними очима оглянути, чи досить приготовано в діжці смертоносних знарядь, він нахилився до отвору; Фінета, бачачи, що її гонитель пильно зайнявся розгляданням, не гаячи часу, з швидкістю блискавки підбігла до нього, штовхнула в діжку й спустила з гори, не давши принцеві часу й опам'ятатися. Після того вона пустилася бігти, а телохранителі принца, які з великим жалем дивилися, з якою жорстокістю принц хотів учинити з чарівною Фінетою, не старалися її утримати; до того ж цей несподіваний випадок привів їх у такий жах, що вони ні про що більше не думали, як про порятунок Ріш-Котеля, поспішаючи зупинити стрімкий біг діжки; але всі їхні старання були марні: вона котилася до самого низу гори, і принца витягли звідти всього порізаного.

Це нещасне пригоди привело у відчай короля Мульту Лагідного і принца Бельавуара; що ж до підданих його держави, вони майже раділи, бо ненавиділи Ріш-Котеля і навіть дивувалися, яким чином молодший принц, який володів такими шляхетними і великодушними почуттями, міг любити недостойного свого брата; але такий був характер Бельавуара, що він сильно був прив'язаний до своїх єдинокровних, і Ріш-Котель зі свого боку завжди так уміло вмів виявляти йому дружбу, що добрий Бельавуар ніколи б собі не простив, якби не відповів йому за це ніжною прив'язаністю. Нещастя, що трапилося з братом, сильно зворушило юного принца, і він ужив усі можливі способи для швидшого його зцілення: однак же, попри всі старання, ніщо не могло полегшити смертельних хвороб Ріш-Котеля; навпаки, рани його щогодини ставали небезпечніші і змушували його переживати жахливі муки.

Фінета, благополучно позбавившись від великої небезпеки, щасливо досягла своєї вежі. Сестри надмірно зраділи, побачивши її; але принцесі готувалися нові лиха: Ноншаланта і Бабільярда породили двох синів, і ця пригода повергла Фінету у велике замішання; однак же вона не втратила твердості. Бажання приховати ганьбу сестер змусило її наважитися ще раз піддатися великій небезпеці. Для кращого успіху у своєму намірі Фінета вигадала такий засіб, який могла їй підказати лише розсудливість: вона перевдяглася в чоловічий одяг, поклала дітей сестер у коробочки, в яких для дихання над самим ротом їх прорізала два невеликі отвори, потім сіла на коня і, взявши з собою як ці, так і кілька інших коробочок, вирушила до столиці короля Мульту Лагідного.

Приїхавши до цього міста, Фінета дізналася, що принц, щедрою рукою сиплючи золото за ліки, які давали для зцілення ран Ріш-Котеля, привабив до

двору шарлатанів усієї Європи: безліч серед них становили волоцюги, які, не маючи ні заслуг, ні дарувань, видавали себе за найвідоміших людей, кажучи, що набули знання лікувати всякого роду хвороби.

Ці волоцюги, чиє все мистецтво полягало єдино в зухвалому обмані, завжди знаходили велику довіру в народі. Такі люди ніколи не живуть у вітчизні і, розповідаючи, що приїхали здалеку, змушують простий народ більше їм вірити.

Винахідлива принцеса, дізнавшись про все це докладно, назвалася Санатіо; вона оголосила, що кавалер Санатіо має чудодійні ліки для зцілення найнебезпечніших ран. Бельавуар, дізнавшись про це, тієї ж миті запросив до себе удаваного кавалера. Фінета приходить, умело грає роль лікаря; вона вжила в розмові п'ять чи шість латинських слів, а понад те вільний і шляхетний вигляд переконував у її знаннях. Принцесі дуже сподобалися прекрасна зовнішність і приємні манери Бельавуара. Поговоривши з ним деякий час про способи, яким чином допомогти Ріш-Котелю, вона сказала, що принесе пляшку з цілющою водою, і, понад те, сказала вона, я залишила дві коробочки з маззю, яка дуже буде корисна для ран принца.

Удаваний лікар вийшов і не з'являвся, а тим часом його повернення чекали з великим нетерпінням. Нарешті, вже хотіли послати по нього, але раптом почули в кімнаті Ріш-Котеля плач, який начебто походив від крихтної дитини. Усі, хто там був, надзвичайно здивувалися, бо в кімнаті не могло бути дітей, але невдовзі здогадалися, що плач походить із лікарських коробочок.

Це був плач дітей Фінетиних сестер. Принцеса, вирушаючи до палацу, нагодувала їх; але оскільки від того минуло вже досить часу, то вони захотіли знову їсти. Відкривши коробочки, до надзвичайного здивування всіх, знайшли в них двох найпрекрасніших немовлят. Ріш-Котель одразу здогадався, що це була Фінетина витівка; така насмішка привела його в сильну лють, від чого біль посилювався до такої міри, що всі з години на годину очікували його смерті.

Бельавуар віддався надмірному горю, а Ріш-Котель, залишаючись до останньої хвилини життя підступним, ні про що інше не думав у свою передсмертну мить, як про помсту, і тому вирішив використати на зло щирість чеснотливого принца.

«Ти завжди любив мене, любий брате», — сказав він йому, — я відчуваю, як гнітить тебе моя близька кончина; але межі долі незбагненні: я маю померти; якщо ж пам'ять про мене дорога тобі, то виконай останнє прохання вмираючого брата». Бельавуар, бачачи його в такому жахливому стані й остерігаючись примножити його страждання, не хотів ні в чому відмовити. Він

клятвою пообіцяв виконати його бажання. Як тільки Риш-Котель отримав бажану обіцянку, то, притиснувши брата до своїх грудей, сказав: «Тепер я помру спокійно, ти помстишся за мою смерть. Моє прохання полягає в тому, любий брате, щоб ти після моєї смерті просив собі в дружини Фінету; я впевнений, що ти без труднощів отримаєш згоду короля, її батька; як тільки вас покладуть на шлюбне ложе, то тієї ж миті встроми їй у груди кинджал». Почувши ці слова, Бельавуар здригнувся від жаху і внутрішньо покаювався у безрозсудності своїх клятв; але оскільки вже неможливо було змінити те, що було сказано, то він не сказав братові ні слова, і той за кілька хвилин потому випустив дух. Король Мулт Лагідний був глибоко зворушений його смертю; що ж до підданих, то вони замість того, щоб сумувати за Риш-Котелем, раділи, що його смерть доставила спадок престолу Бельавуару, якого всі любили і шанували.

Фінета, благополучно повернувшись знову до сестер, невдовзі дізналася про смерть Риш-Котеля, а через деякий час усіх принцес повідомили про прибуття короля, їхнього батька. По приїзді король негайно прийшов у вежу до дочок і, обійнявши їх, наказав принести кришталеві веретена. Ноншаланта, взявши веретено Фінети, показала його королю, потім, ввічливо вклонившись йому, віднесла назад; Бабільярда зробила те саме, а згодом і Фінета; але король, будучи дещо підозрілим, захотів побачити всі три веретена разом; а оскільки лише в одній Фінети веретено залишилося цілим, то король так розсердився на старших дочок, що тієї ж години відіслав їх до чарівниці, своєї приятельки, яка винайшла ці веретена, просячи залишити їх у себе на все життя і суворо покарати за злочин.

Прагнучи точно виконати прохання короля, чарівниця привела їх до однієї галереї свого зачарованого замку і звеліла їм там малювати зображення знаменитих жінок, прославлених своїми чеснотами і працьовитістю. Завдяки чудодійній силі чарівного дару всі зображені ними фігури набирали руху і від ранку до вечора були в дії. З усіх боків виднілися трофеї і написи на честь цих великих жінок. Таке покарання для принцес було дуже жорстоким, особливо коли вони порівнювали своє тріумфальне минуле з тим зневажливим становищем, у яке ввергла їх нещасна необачність. Найбільше ж засмутили їх слова чарівниці, яка сказала з великою повагою: «Якби і ви також добре поводитися, як ці жінки, чиї зображення ви бачите перед собою, то не впали б у згубну оману; лінь — матір пороків, джерело всіх ваших нещасть, і тому, щоб ви надалі не піддали себе подібним лихам і спокутували минулі вади, я дам вам роботу». Справді, чарівниця змусила принцес взятися за найнижчу працю; вона посилала їх у свої сади збирати горох і полоти бур'ян. Ноншаланта, неспроможна витримати такий спосіб життя, який надзвичайно суперечив її

природним схильностям, померла в смутку і виснаженні, а Бабільярда, яка через деякий час після того знайшла спосіб утекти вночі із замку чарівниці, у темряві розбила собі голову об дерево і померла від цієї рани на руках селян.

Фінета з доброти душі щиро співчувала долі сестер і до свого більшого горя дізналася, що принц Бельавуар просив у короля її руки, на що той і погодився, навіть не попередивши про це саму Фінету, бо в той час мало зважали на взаємну прихильність. При цій звістці Фінета затремтіла, небезпідставно остерігаючись, що ненависть Риш-Котеля легко могла перейти в серце його брата; вона була цілком певна, що принц власне для того хоче одружитися з нею, щоб принести її в жертву пам'яті Риш-Котеля. Стурбована цим, Фінета просила поради в мудрої чарівниці, яка ставилася до неї з такою ж повагою, з якою зневажала Ноншаланту і Бабільярдю.

Чарівниця не хотіла нічого відкривати Фінеті, вона сказала лише: «Принцесо! Ви розсудливі й обережні, досі ви вживали таких справедливих заходів для своєї безпеки, що мені нічого більше додати, окрім того, що недовіра є матір'ю безпеки; продовжуйте й надалі цінувати все значення цього правила, і ви будете щасливі без допомоги мого мистецтва». Фінета, не отримавши більше ніякої певної звістки від чарівниці, повернулася до палацу в найбільшому сум'ятті.

Через кілька днів після того принцеса була заручена з Бельавуаром, чие обличчя представляв посланець, який прибув від свого володаря з цією пропозицією. Після чого її повезли в пишному екіпажі до її високого нареченого. У перших двох прикордонних містах володінь Мулта Лагідного Фінету прийняли найурочистішим чином, а в третьому її зустрів сам Бельавуар, якому король, його батько, звелів супроводжувати принцесу до столиці. Всі надзвичайно дивувалися, помічаючи якусь скорботу, що відображалася на обличчі доброго Бельавуара, і то саме в час, коли наближався союз, столь палко бажаний усіма; навіть сам король дорікав йому і, попри його впертість, вирушив назустріч принцесі.

Бельавуар, побачивши Фінету, був уражений її принадами; він почав було говорити з нею, але з таким замішанням, що присутні там придворні обох дворів, знаючи, наскільки принц люб'язний і розумний, одразу зробили висновок, що любов позбавила його присутності духу. Під час в'їзду до столиці всюди лунали радісні вигуки, гриміла музика, і все місто було освітлене ілюмінацією. Шлюб відбувся, і після того було дано пишний бал.

Фінета, не забувши поради чарівниці і керуючись її словами, умовила одну зі статс-дам принести до спальні соломку, бичачий міхур, кров і нутрощі якихось

тварин з кухні. Сама ж, знайшовши привід відлучитися на деякий час, увійшла до спальні і зробила з соломи опудало, всередину якого поклала нутрощі та міхур з кров'ю, потім одягла це опудало в жіночу нічну сорочку; приготувавши ляльку, Фінета повернулася знову до гостей. Невдовзі після того молодят повели до спальні. Коли статс-дама, що супроводжувала їх, винесла свічки, то Фінета кинула солом'яне опудало на ліжко, а сама сховалася в кутку кімнати.

Принц Бельавуар, голосно зітхнувши три чи чотири рази, взяв меч і встромили його в серце удаваної Фінети. Тієї ж миті він відчув, що кров ллється потоками і що його солом'яна дружина лежить нерухомо. «Що я зробив?» — вигукнув Бельавуар; — «Для виконання безрозсудної клятви я позбавив життя найпрекраснішу і найлюбішу принцесу; полонений з першого погляду її красою, я не мав сили зневажити клятву, виконання якої є найбільшим злочином; чи можна карати жінку за те, що вона чеснотлива? Отже, Риш-Котель, я задовольнив твою несправедливу помсту, але мушу помститися і за Фінету власною смертю. Так, прекрасна і нещасна принцесо, цей самий меч...» «Стривайте!» — закричала Фінета, почувши, що принц у своєму відчаї впустив меч і шукав його в темряві. «Стривайте, принце, я жива; знаючи доброту вашого серця, я була певна, що ви станете каятися, тому й наважилася невинною хитрістю не допустити вас до вбивства». Після того Фінета розповіла Бельавуару, яким чином з обережності зробила солом'яне опудало. Принц, дізнавшись, що Фінета жива, прийшов у надзвичайний захват; він дивувався її розсудливості у всіх подібних випадках і був їй надзвичайно вдячний за те, що вона не допустила його вчинити злочин, про який без жаху він не смів і подумати, не розуміючи, як раніше не міг угледіти нікчемності своїх клятв, вимушених

хитрістю.

Якби Фінета знехтувала правилом, що недовірливість є матір'ю безпеки, то напевно була б убита. Її смерть стала б причиною смерті Бельавуара. Слава обачності та присутності духу! Вони вберегли двох найгідніших подружжя від лиха й приготували їм кращу долю. Бельавуар і Фінета аж до самої смерті пристрасно любили одне одного, а їхнє довге життя проминуло в такому щасті й славі, що важко описати.

Ось, графине, дивна історія Фінети; признаюся, що я розповідав її досить довго; але коли кажуть казки, то це означає — від нічого робити. Те саме сталося й зі мною. Написавши цю історію для проведення часу, я, хоч і дещо розтягнув її, проте, оскільки зміст доволі забавний, упевнений, що не втомлю читача чи читачку. До речі, чарівна графине, її дуже легко можна скоротити;

запевняю вас, у кількох словах розповім про пригоди Фінети, але все не так, як розповідали мені, коли я був ще дитиною; оповідь тоді тривала цілу годину.

Я не сумніваюся, що ця прекрасна повість заслужить ваше схвалення, але не знаю, чи відомо вам, що переказ говорить про її давність. Він запевняє нас, що трубадури або прованські оповідачі вигадли історію Фінети значно раніше, ніж Абеляр і знаменитий граф Шампанський Теобальд почали складати романи. Казки такого роду містять у собі добру мораль. Ви, безперечно, помітите, і це буде дуже справедливо, що няньки, годувальниці та наглядачки добре зроблять, якщо стануть розповідати їх дітям, щоб прищепити їм любов до чесноти. Не знаю, чи розповідали вам, коли ви були ще дитиною, історію Фінети; але що стосується мене, то:

Повчання.

Від матусі моєї, небесне їй царство,

Фінети повість я чув уже багато раз;

Вона твердила мені — майже щораз,

Що хитрість, лестощі, обман, підступність

Без покарання не залишаться ніяк;

Що рано чи пізно за злобне винахідництво

Винного, творця спіткає грізне помщення!

І цьому приклад тут явно бачить кожен:

Нечесність, лінощі, недбалість —

Двох сестер усіх нещасть причина. —

Хоч їхній злочин мимовільний,

Та вони забули свій обов'язок.

І ось яка моя думка:

Не сперечаюсь у тому, що оману

Іноді можна пробачити;

Але легковірність, нетерпіння

Не слід дівчатам прощати!

А справжню чесноту
Завжди винагородить Творець.
Він бездоганих душ свідок,
Він супутник їх, він їхній батько!
Чи не довела ж Фінета,
Зневаживши поради лиходія
Й своєю прозорливістю,
Що Бог був їй помічником?